

Психолошка селекција у систему одбране

Прави људи

Јединствен модел психолошке селекције, који ће се први пут примењивати у Министарству одбране и Војсци Србије, подразумева формирање четири центра – на Војномедицинској академији, у војномедицинским центрима „Карабурма“ и Нови Сад, као и у нишкој Војној болници. У току је прва фаза тог пројекта, која ће омогућити оперативнији приступ селекцији и централизовано прикупљање података о кандидатима, што до сада није био случај. Сви профили личности биће похрањени у јединственој бази података.

Професионализацијом Војске Србије тежиште рада психолога запослених у систему одбране усмерава се с пријема војника на редовном служењу војног рока ка раду са професионалним припадницима, као и девојкама и младима који су се определили за добровољно служење војног рока. Иако је промењен карактер војне обавезе, очекује се да ће психолози, од заклетве до заклетве, имати и даље задатак да прате психосоцијални статус сваке нове генерације војника, јер је основни услов за све они који желе каријеру професионалних војника одслужен војни рок под оружјем.

Подршка командовању

Начелник реферата за психологију у Управи за људске ресурсе Генералштаба поручник Вук Вујовић истиче да је Управа носилац морално-психолошке функције система одбране, а да је реферат одговоран за психоло-

шку делатност првенствено у Војсци, као и за систем одбране у целости.

– Управа за људске ресурсе у сарадњи са командама оперативних нивоа и управама Генералштаба, као и са специјализованим институцијама у Војсци и грађанству, стручно усмерава рад војних психолога. У нашој војсци постоји реферат за психологију у поменутој управи, психолози координатори у командама оперативних

нивоа и психолози у јединицама ранга бригаде и самостаних батаљона. Реферат за психологију је носилац психолошке делатности, који стручно усмерава рад психолога на нижим нивоима. Психолози кординатори, на оперативном нивоу, носиоци су психолошке делатности у својим саставима и стручно усмеравају рад психолога на тактичком нивоу – објашњава поручник Вујовић.

Психолози у Војсци су стручни и саветодавни орган командовања, односно психолошка подршка командовању, која се огледа у неколико аспеката. Психолошка подршка кадровану, како истиче поручник Вујовић, односи се на избор кадра у систему одбране, одговарајућег психолошког потенцијала за ангажовање у додељеним мисијама Војске и вођења у професионалној служби. Психолошка служба сходно кадровским капацитетима и савременим психолошким инструментима врши психолошку селекцију. Примењује се приликом избора командног и руководећег кадра, избора кандидата за упућивање на

Поручник
Вук Вујовић

школовање, војних изасланика, као и за пријем у војнобезбедносне и војнообавештајне саставе. Такође и за постављења на одређена формацијска места, избор кандидата за упућивање у мултинационалне операције, селекцију ваздухопловаца, као и за пријем у специјалне јединице. Незаобилазна је и приликом пријема у Војну гимназију и Академију, а такође и у ситуацијама

ступња у професионалну војну службу и избора кандидата за добровољно служење војног рока.

– Тежиште рада током претходне године било је на селекцији и психолошкој припреми лица за учешће у мултинационалним операцијама у својству штабних официра, посматрача и медицинског особља. Припреме за будуће мировњаке, било да је реч о самосталном учешћу или под окриљем страног контингента, спроводе се у Центру за мировне операције – истиче поручник Вујовић.

Централизација у служби ефикасности

Дугогодишња пракса у систему одбране наше земље, када је реч о психолошкој селекцији, ослањала се на модел према коме се селекција обављала у јединицама у којима су на служби лица која су конкурисала за одређену дужност. Недавно је, међутим, покренут пројекат чија је реализација у току, а чији је циљ формирање четири центра за психолошку селекцију у оквиру система. Материјални услови, инфраструктура и кадровска структура за спровођење пројекта су обезбеђени, истиче поручник Вујовић, а њиме координира државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић.

– Намера је да се формира јединствен модел психолошке селекције, који до сада није био заступљен. Пројектом је предвиђено да први и главни центар буде Војномедицинска академија, други Војномедицински центар „Карабурма“, трећи Војна болница у Нишу и четврти Војномедицински центар у Нови Саду – наглашава Вујовић, додајући да је тренутно у току прва фаза пројекта и да су до сада

ПСИХОЛОШКИ ПРОФИЛ ПРОФЕСИОНАЛНОГ ВОЈНИКА

– Приликом процене кандидата за професионалног војника, вреднујемо његове интелектуалне способности, емоционалну стабилност, социјалну прилагођеност, као и мотивацију. Када је реч о интелектуалним способностима, у зависности за коју дужност конкурише, мора да буде најмање просечно интелигентан. Такође, мора да буде емотивно уравнотежен и стабилан, да поседује јаку психолошку носивост и има јаку отпорност на стрес.

Тражимо особе чији систем вредности подразумева приврженост војном позиву, које ће моћи да се уклопе у специфичан војни миље – наглашава поручник Вујовић. Уз то, мотивација мора да буде одговарајућа – да посао, на пример, није одабрао из крајње нужде. Када се поменути домени сагледају сачињава се профил личности на основу кога психолози доносе став о пријему кандидата у професионалну војну службу.

обезбеђени услови за рад прва три центра, а опремање четвртог биће готово средином године.

Планирано је да сваки од поменутих центара има просторије за психолошко тестирање, у којима је инсталиран одређен број рачунара, као и сервер у коме ће се сви добијени подаци сакупљати и централизовано обрађивати. Главни сервер смештен је на Војномедицинској академији, где се чувају сви подаци из осталих центара.

– Рачунари су опремљени модерном батеријом психолошких тестова којима се процењује структура личности и интелектуалне способности кандидата. На тај начин постиже се значајно већи ниво оперативности, јер ће вишеструко већи број кандидата моћи да се тестира у току једног дана, а такође постиже се и виши ниво прецизности и ефикасности у обради података – оцењује начелник реферата за психологију. По завршетку тестирања, додаје он, кандидати који су прошли психо-тест упућују се на комисијски, експертски психолошки интервју, где комисија даје коначну оцену и изјашњава се да ли се та особа препоручује за позицију на коју је конкурисала – каже Вујовић.

– Основна начела којима смо се руководили приликом формирања поменутих центара односила су се на то да нови модел селекције обезбеди свим лицима који желе да буду део система одбране, или који су већ његов део, да под једнаким условима буду укључени у процес селекције, уколико испуњавају предвиђене услове – истиче поручник Вујовић, појашњавајући да то у пракси значи следеће – уколико се распише интерни конкурс за командно-штабно или генералштабно усавршавање, центри морају да поседују толики капацитет да могу обрадити све кандидате. Он наглашава да се стопа успешног избора кадра повећава уколико је број заинтересованих већи.

– Психолошка селекција је, свакако, само један сегмент професионалне селекције. Осим ње, неопходно је да кандидати задовоље и критеријуме који се односе на стручна зна-

ИЗАЗОВИ ПРОФЕСИЈЕ

У систему одбране заступљени су сви модалитети психолошке делатности, јер се војни психолози у свакодневном раду баве и селекцијом и психолошком припремом, као и превентивно ментално хигијенским радом, те праћењем и проценом психосоцијалног стања припадника Војске, што је посебан професионални изазов. Такво стање изискује и посебне напоре психолога, и у практичном испуњавању професионалних обавеза и када је реч о сталном стручном усавршавању.

ња и способности из области које су потребне за дужност за коју се школују – истиче поручник. Циљ јесте избор правог кандидата за одређено место.

– Начело којим смо се, такође, руководили приликом осмишљавања пројекта јесте да систем мора обезбедити интегрисање података и резултата о свим кандидатима, што до сада није био случај. Сада ћемо имати профиле личности који ће бити похрањени у бази података првог центра за психолошку селекцију, а крајњи корисник биће Сектор за људске ресурсе Министарства одбране, за потребе целокупног система, односно Управа за људске ресурсе Генералштаба када је реч о припадницима Војске Србије. Дакле, информатичка структура направљена је тако да ће крајњи резултат тестирања кандидата који су се пријавили за неко од места, на пример у Војсци Србије, бити у бази података Управе за људске ресурсе. Предност система коме тежимо јесте та што су подаци на једном месту, а управљање људским ресурсима постаје ефикасније – закључује поручник Вујовић.

Аутори пројекта су се приликом његовог формулисања користили искуствима која су прикупили током сарадње са колегама психолозима из страних армија.

– Сарађујемо са колегама из Националне гарде Охаја, са којима смо у два наврата имали експертске разговоре, као и са колегама из немачке армије. Током претходне године учествовали смо састанку стручњака из области војне психологије балканских земаља у Риму – наглашава Вујовић, додајући да је модел селекције који је увршћен у пројекат у највећој мери рађен по угледу на оне који се користе у савременим армијама, али су узете у обзир специфичности нашег система одбране. Савремене војске имају центре за професионалну селекцију, у оквиру којих се одвија процес професионалне селекције, где је психолошка евалуација само један њен сегмент. И наш је циљ да, кад за то буду створени услови, ови центри за психолошку селекцију прерасту у центре за професионалну селекцију.

У амбијенту професионалне војске

Професионализација Војске Србије поставља нове задатке пред психологе у систему одбране, јер војнике на обавезном одслужењу војног рока замењују добровољци. Такође и про-

ПРОЦЕНА СТАЊА

Једном годишње, на нивоу Војске Србије процењује се психосоцијално стање и психофизичко оптерећење професионалних припадника. Циљ анализе јесте да се сагледају чиниоци стреса, односно „критични аспекти“ услова рада, организације и психосоцијалне климе, који негативно утичу на ефикасност војних колектива и ментално здравље. На основу добијених резултата предлажу се мере за унапређење стања. Процењују се следећи параметри – задовољство радним и животним условима, брига о људима и ауторитет старешине, међуљудски односи, однос према колективу, затим, ефикасност војних колектива, мотивација, психофизичка оптерећеност, те негативне појаве и ниво синдрома „сагоревања“.

Професионални војници. Поручник Вујовић наглашава да нове околности намећу нова решења и да Управа за људске ресурсе има дефинисан стратешки приступ управљања кадровском структуром.

За сваку врсту селекције постоје дефинисани критеријуми који зависе од захтева које одређена дужност поставља пред кандидата. Различити су критеријуми, на пример, за пријем лица у специјалне јединице у односу на, рецимо, инжињеријске јединице. Посебно ће се дефинисати и разрадити критеријуми за психолошку селекцију кандидата за добровољно служење

војног рока, јер ће то бити регрутни контингент за попуњу јединица професионалним војницима.

Када се лице прима у систем полази се од општих потенцијала, односно који је доњи праг способности који кандидат треба да има и која је то оптимална структура личности која би одговарала захтевима војне службе.

– Касније, када се професионални војници распореде на дужности, праћењем резултата рада и карактера њихових способности, систем ће одлучивати о развоју њихове каријере. Од тог контингента се, по специфичним критеријумима, знатно сложенијим у односу на оне за избор у професионалну службу у својству професионалног војника, селектују најуспешнији. Најбољи професионални војници, који испуњавају опште услове, упућују се на лидерске курсеве, а касније и на курсеве за подофицире – објашњава Вујовић, додајући да се такав модел у многим страним армијама показао као успешан.

У околностима које су претходиле реформи система одбране, највећи део рада психолога односио се на примарни ментално-хигијенски рад са војницима, у циљу боље адаптације али и примарног дијагностиковања потенцијалних проблема и спречавања ванредних догађаја. Према речима поручника Вујовића, у тим тимовима су психолог, старешина, лекар при јединицама у Војсци. Секундарни тимови исте намене распоређени су у војномедицинским центрима у Београду, Нишу и Новом Саду и, коначно, терцијарни је

у оквиру Војномедицинске академије. Такав модел ментално-хигијенског рада био је веома ефикасан.

– Сада су активности психолога у знатно већој мери усмерене на професионалне припаднике система одбране. Првенствено се односе на селекцију у циљу стварања квалитетне кадровске структуре, а такође и на домен психолошке припреме појединаца и јединица за ситуације појачаног стреса – објашњава он.

Превентивно деловање

Један од значајних аспеката рада психолога у систему одбране је превенција злоупотребе психоактивних супстанци. Носилац тих активности је Управа за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије. Како истиче поручник Вујовић, превенција се врши у сарадњи с Центром за контролу тровања ВМА, тако да је пракса да ненајављене контроле по јединицама обављају психолози, лекар специјалиста и два медицинска техничара из поменутог центра.

– Када се после анализе установи да је неко позитиван на поједине психоактивне супстанце, поред примене дисциплинских мера које су прописане законом за такав преступ, то се лице упућује на специјалистички преглед. Уколико се установи синдром зависности, систем је дужан да понуди лечење. Оно траје један месец, и ако комисија утврди да после тога лице није способно за наставак службовања у систему одбране, прекида му се професионална војна служба. Ако се, међутим, утврди да је појединац способан за наставак каријере, а касније старешина поново примети његово неуобичајено понашање, има право да га упутује на тестирање – у случају да тест буде позитиван на психоактивне супстанце, као што су алкохол и дрога, административно се прекида професионална војна служба. О тој процедури упознати су сви припадници система одбране – закључује поручник Вујовић. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимили Ј. МАМУЛА
и Г. СТАНКОВИЋ

